

CODEX: La difusió del patrimoni bibliogràfic a la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola

RESUM

Presentem el projecte de difusió del patrimoni bibliogràfic que es porta a terme a la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. CODEX vol ser una proposta d'apropament i coneixement de les col·leccions patrimonials en el context de la biblioteca pública, des d'on poder-nos dirigir a un públic del tot divers i fomentar-ne la seva difusió com a bé comú i riquesa cultural de la societat que és.

Es parteix de quatre objectius estratègics: (1) explicar la història, els orígens i les característiques del fons patrimonial custodiat a la Biblioteca Pública de Girona; (2) explicar la història del llibre i posar-lo en valor com element transmissor de la informació i del coneixement; (3) difondre les obres i els autors de la col·lecció patrimonial (autors del territori, clàssics literaris, etc.); (4) fomentar el teixit social i humà des de la biblioteca pública a través d'activitats vinculades amb el patrimoni, el llibre antic i les col·leccions especials.

Paraules clau: Patrimoni bibliogràfic, difusió de la col·lecció, biblioteques públiques, col·lecció local, voluntariat cultural, Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola

RESUMEN

Presentamos el proyecto de difusión del patrimonio bibliográfico que se realiza desde la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. CODEX pretende ser una propuesta de acercamiento y conocimiento de las colecciones patrimoniales en el contexto de la biblioteca pública. Se valora poder dirigirnos a un público diverso y fomentar así la difusión del patrimonio, entendiéndolo como un bien común y una riqueza cultural de la sociedad.

Se parte de cuatro objetivos estratégicos: (1) explicar la historia, los orígenes y las características del fondo patrimonial custodiado en la Biblioteca Pública de Girona; (2) explicar la historia del libro y ponerlo en valor como elemento transmisor de la información y del conocimiento; (3) difundir las obras y los autores de la colección patrimonial (autores del territorio, clásicos literarios, etc.); (4) fomentar el tejido social y humano desde la biblioteca pública, a través de actividades vinculadas con el patrimonio, el libro antiguo y las colecciones especiales.

Palabras clave: Patrimonio bibliográfico, difusión de la colección, bibliotecas públicas, colección local, voluntariado cultural, Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola

ABSTRACT

We present the project for the dissemination of bibliographic heritage developed from the Carles Rahola Public Library of Girona. CODEX pretends to be a proposal to approach and knowledge of the patrimonial collections in the context of the public library. It is important to address at the diverse public and promote the dissemination of heritage, understood it as a value of all and a cultural wealth of the entire society.

It is based on four strategic objectives: (1) explain the history, origins and characteristics of the heritage collections kept in the Public Library of Girona; (2) explain the history of the book and the importance of the information and knowledge transmission; (3) disseminate the books and the authors of the heritage collection (authors from the territory, literary classics, etc.); (4) promote the social and human relations from the public library, through activities related to heritage, books antique and special collections.

Keywords: Bibliographic heritage, diffusion of the collection, public libraries, local collection, cultural volunteers, Public Library of Girona Carles Rahola.

AUTORS

Míriam Oviedo Sánchez. Bibliotecària. moviedo@gencat.cat
Jaume Saló Soler. Tècnic Auxiliar de Biblioteca. jsalo@gencat.cat
Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola
Emili Grahit, 4C, 17002 – GIRONA
<https://bibliotecagirona.gencat.cat>

TEXT

1. La Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. Breu contextualització

La Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola (BPGCR) és una de les biblioteques públiques i patrimonials de Catalunya. Els seus orígens es remunten a mitjans del segle XIX fruit de les desamortitzacions eclesiàstiques. Amb els fons recollits durant les expropiacions conventuals es crearen les primeres biblioteques públiques de Catalunya: la de Tarragona, el 1846, i dos anys més tard, el 1848, les de Lleida i Girona.

Actualment, la BPGCR és de titularitat estatal, està gestionada pel Departament de Cultura de la Generalitat i forma part del Sistema de Lectura Pública de Catalunya. Des de 1958, i ateses les funcions que també desenvolupa com a biblioteca provincial, és la receptora del Dipòsit Legal a Girona.

La BPGCR té un fons documental de prop de 300.000 documents, dels quals uns 30.000 aproximadament són els que es corresponen a les col·leccions patrimonials. La col·lecció antiga de la BPGCR està considerada bé d'interès cultural i està protegida per les lleis del patrimoni històric i cultural¹.

El treball en la gestió de les col·leccions patrimonials ha estat una de les prioritats comunes al llarg de les diferents direccions que ha tingut el centre. En aquest sentit, els esforços –tant en la identificació, descripció i difusió bibliogràfica, com en les tasques de conservació preventiva i restauració documental– han permès que avui dia la BPGCR disposi d'una col·lecció patrimonial consultable i accessible, i que es posi a disposició

¹ Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni històric espanyol | Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni cultural català

d'usuaris i investigadors un dels conjunts documentals més importants conservats en les biblioteques públiques de Catalunya.

1.1 El Projecte CODEX. Motivació

El fons patrimonial està format pels documents conservats als dipòsits de reserva, generalment poc visibles i amb una consulta limitada als usuaris investigadors². Segons el Manifest de la UNESCO, una de les funcions de la biblioteca pública és *"Fomentar el coneixement del llegat cultural"*³, per la qual cosa des de la BPGCR s'entén el patrimoni bibliogràfic com a un bé comú de tota la ciutadania. És una part important de la nostra herència cultural que cal mostrar, explicar i reiterar-ne la seva vàlua.

Aquesta divulgació, doncs, ha de fer-se amb una mirada àmplia, dirigint-nos tant al públic especialitzat –al qual li devem la investigació i la difusió en publicacions científiques– com al públic general. El patrimoni bibliogràfic forma part de la riquesa cultural de la nostra societat i promoure'n la seva difusió i coneixement és un deure de les institucions que en tenen cura i el custodien.

Actualment la biblioteca pública s'ha consolidat com un dels espais més globals de la nostra societat, demandat per a donar resposta i acollida a una extensa diversitat de necessitats. És un espai divers de convivència i interrelació on, de forma presencial o virtual, centenars d'usuaris comparteixen cada dia activitats i experiències, de lleure i formació de manera completament lliure i voluntària.

Per tant, la possibilitat de poder parlar de patrimoni des de la biblioteca pública es converteix, sense cap dubte, en un privilegi: podem dirigir-nos a un públic ampli i d'interessos diversos, podem parlar de patrimoni a diferents nivells i fer-lo visible amb multitud d'experiències i canals (xarxes socials, exposicions, visites guiades, escoles, tallers, voluntariat, etc.).

Així doncs, resumint dues premisses fonamentals que sintetitzen el punt de partida: (1) missió i deure de difondre el patrimoni i el llegat bibliogràfic; (2) disposar d'un escenari a través del qual poder arribar a tota la societat. Des de la BPGCR iniciem el projecte CODEX amb la finalitat de fer conèixer les col·leccions patrimonials i el llibre antic.

² Vegeu la descripció del Fons Patrimonial al web de la BPGCR:

https://bibliotecagirona.gencat.cat/ca/bpg_Seccions_i_Colleccions/bpg_fons_bibliografic/bpg_fons_patrimonial/

³ Manifest de la UNESCO per a biblioteques públiques: <https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/publications/PL-manifesto/pl-manifesto-ca.pdf> [consulta: 16/02/2021]

2. Desenvolupament del projecte. Objectius, temporització i resultats

La idea del projecte neix a l'antiga seu de la biblioteca, a la Casa de Cultura de Girona. Amb una infraestructura d'espai molt diferent a l'actual (un edifici antic amb moltes barreres arquitectòniques i pocs espais polivalents) ja es començà a treballar entorn de la idea de difondre el patrimoni. Allà s'iniciaren petites exposicions i les primeres visites guiades a grups escolars. Amb el trasllat a la nova seu (desembre de 2014), el 2016 es començà a idear de manera més precisa el que esdevindria el projecte CODEX.

Ha estat i és un projecte de creixement gradual i evolutiu. En diferents fases hem anat aprenent i adquirint experiència en com parlar del patrimoni i com acostar-lo a un públic no especialista, de manera atractiva i amena i, alhora, oferir un producte d'interès, entenedor i apte per a tothom.

Aquesta progressió ens ha facilitat una avaluació acurada de cada iniciativa: s'ha valorat l'acceptació per part dels usuaris, el desenvolupament adequat des de la biblioteca i les possibilitats d'eixamplar objectius. D'aquesta manera, del 2016 fins a avui, i malgrat l'impàs del període de restriccions per la COVID-19, el projecte CODEX ha acabat consolidant-se com un dels principals projectes de la nostra biblioteca.

Actualment els principals **objectius** són:

1. Explicar la història de la biblioteca i de les col·leccions patrimonials
2. Explicar la història del llibre com a element transmissor de la informació i del coneixement
3. Difondre els autors i les obres que formen part de la història literària i cultural del territori
4. Fomentar el teixit social i l'apropament personal mitjançant activitats vinculades al patrimoni bibliogràfic

La **metodologia** emprada ha estat la següent:

- Visites guiades adreçades al públic adult i familiar, i també visites escolars
- Tallers familiars
- Voluntariat cultural dedicat a pràctiques de conservació preventiva del fons documental
- Exposicions bibliogràfiques: petites mostres de fons antic acompanyades de plafons informatius a l'entorn d'un tema, una obra o un autor⁴. Els textos de les exposicions també es penjen al web
- Presència i visibilitat a les xarxes socials

La **valoració** es fa a través del nombre d'inscripcions a les activitats i, quant a les escolars, amb enquestes al professorat.

⁴ Vegeu els apartats web de La Perla i Les Mòmies del Dipòsit

Activitats dutes a terme des de 2016:

Any	Nom de l'activitat	Any	Nom de l'activitat
2016	4 Tallers Món del Llibre (grups de 6è i 1r ESO)	2017	3 Tallers Món del Llibre per a grups de 5è
	1 Visita guiada fons patrimonial (públic adult)		3 Visites guiades fons patrimonial (públic adult)
	1 Taller sobre repositoris digitals (públic adult)		2 Tallers sobre repositoris digitals (públic adult)
	Exposició: Ramon Llull (set.)		Exposició: Botet i Sisó (febr.-març)
	Exposició: Història Impremta Alzamora (des.)		Exposició: Cervantes (abril-maig)
	Voluntariat: creació del 1r grup de voluntaris		Exposició: Llorenç Pagans (juny-oct.)
			Exposició: Aurora Bertrana (oct.-des.)
	Voluntariat: grup de 5 voluntaris		
2018	2 Visites de grups universitaris	2019	Concert música antiga i exposició llibres musicals
	1 Taller familiar sobre Exlibris		2 Visites escolars 3r primària
	Exposició: 170è aniversari de la Biblioteca (tot l'any)		1 Visita professionals fons antic
	Exposició: Gravats de Parcerisa (febr.)		Taller familiar Exlibris (oct.)
	Exposició: Zola (març-abr.)		Taller familiar Caplletres (nov.)
	Exposició: La música en els llibres antics (maig-juny)		Taller familiar Escriptura Antiga
	Exposició: Certamen Literario (jul.-set.)		Exposició: Fons musicals patrimonials (gen.-febr.)
	Exposició: Exlibris i marques d'impressor (oct.)		Exposició: La Mediterrània: una mirada des del fons antic [dins el marc del Festival MOT] (març-agost)
	Exposició: Astronomia (nov.-des.)		Exposició: L'enquadrernació: una mirada diferent del llibre antic (set.-des.)
	Voluntariat: grup de 5 voluntaris		Exposició permanent al vestíbul de la biblioteca: antic catàleg de fitxes, làmpada, màquina d'escriure i text de l'antic director Sr. Enric Mirambell, mostrat en un vinil a la paret
2020	Exposicions a la sala d'Arts, dels treballs realitzats als tallers d'exlibris, escriptures antigues i caplletres: gener	Exposició permanent a l'espai dedicat al Món del Llibre: El fons i patrimonial de la BPGCR, decorada amb un antic moble d'impremta cedit per la Fundació Masó de Girona	
	Visites familiars al fons patrimonial: 7 i 14 de febrer	Exposició permanent REVIU RAHOLA a la sala de Col·lecció Local. Formada per un plafó amb la biografia de Carles Rahola i 4 vitrines amb fons bibliogràfic	
	#laperladesdeca: a partir del mes de Març	Voluntariat: grup de 5 voluntaris. Tasques d'inventari i conservació preventiva del fons	
Secció de Patrimoni. Difusió a través dels canals digitals i al web de la biblioteca: https://bibliotecagirona.gencat.cat/ca/bpg_Seccions_i_Colleccions/bpg_fons_bibliografic/bpg_fons_patrimonial/			
Xarxes socials: #difusiodelpatrimoni #projecteCODEX #fonspatrimonial		Video de difusió: https://www.youtube.com/watch?v=O-MSfuzOlqk&t=1s	
Les Mòmies del Dipòsit: http://ves.cat/erl3		La Perla: http://ves.cat/erl4	

3. Breu descripció de les activitats

VISITES GUIADES. S'ofereixen visites a públic adult, familiar i escolar. S'adapten segons els interessos. Es pretén establir un primer contacte general amb el fons patrimonial, conèixer-ne els orígens, la tipologia documental i el treball que es fa des de la biblioteca (conservació, catalogació, mostres, etc.). Ens servim de diferents materials segons el tipus d'usuaris (presentacions en ppt, materials didàctics i jocs, guies diverses, etc.).

Sense oblidar la funció principal del dipòsit, que és la de conservar amb les condicions adequades la documentació antiga, en la visita també es convida a l'usuari a conèixer aquesta part més amagada i desconeguda. S'hi trobarà un espai agradable que també forma part de l'acollida del visitant i que compta amb exposició de materials, historiografia dels fons custodiats, eines per a la digitalització i restauració...

**SEMINARI
D'EXPERIÈNCIES '20
EL FUTUR ÉS NOSTRE**

ALGUNS DELS MATERIALS DE SUPORT A LES VISITES: carnet d'investigador, quadern de l'alumne, jocs sobre la història del llibre (retallables, punts de llibre...) i lots de llibres per a les escoles.

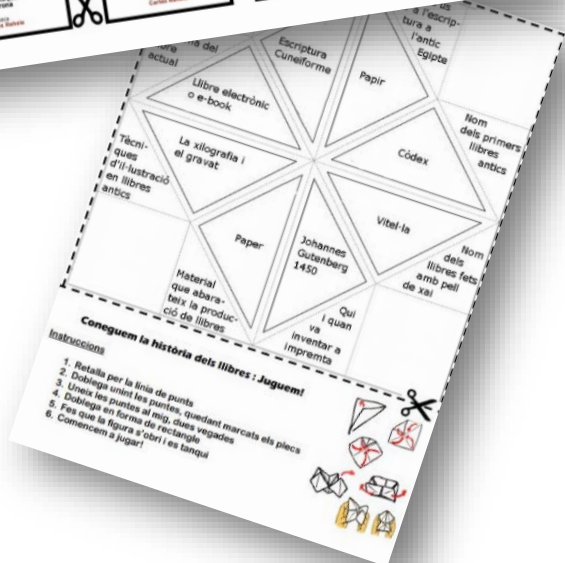

SEMINARI D'EXPERIÈNCIES '20 EL FUTUR ÉS NOSTRE

Col·legi Oficial
de Bibliotecaris-
Documentalistes
de Catalunya

Col·legi Oficial de Bibliotecaris-
Documentalistes de Catalunya

Via Augusta, 56
08006 Barcelona

Tel. 93 319 76 75
Fax 93 319 78 74

cobdc@cobdc.org
www.cobdc.org

**SEMINARI
D'EXPERIÈNCIES '20
EL FUTUR ÉS NOSTRE**

Col·legi Oficial
de Bibliotecaris-
Documentalistes
de Catalunya

VOLUNTARIAT CULTURAL: grup de voluntaris que amb la supervisió d'un professional de la biblioteca, col·labora en les tasques de conservació preventiva, ordenació, llistes, inventaris, etc. El voluntariat té una funció d'apropament en el coneixement directe de les col·leccions i se'l convida a participar de forma activa. El grup també adquireix un compromís amb la biblioteca i es posen en valor aspectes més personals, de relació, empatia i col·laboració entre els participants.

Col·legi Oficial de Bibliotecaris-
Documentalistes de Catalunya

Via Augusta, 56
08006 Barcelona

Tel. 93 319 76 75
Fax 93 319 78 74

cobdc@cobdc.org
www.cobdc.org

SEMINARI D'EXPERIÈNCIES '20 EL FUTUR ÉS NOSTRE

TALLERS FAMILIARS: són activitats dirigides al públic infantil i juvenil als quals donem l'oportunitat de compartir l'experiència amb la família.

A partir de temes vinculats amb el llibre els expliquem de manera amena alguns aspectes sobre la història del món llibre. Els tallers es complementen amb una visita al fons patrimonial.

Divendres 8 de novembre,
de 18.00 h a 19.30 h
A partir de 8 anys

Letres medievals il·luminades

Una introducció al voltant de les escriptures medievals il·luminades, amb unes avaluacions i dibuixos, i altres de a col·locar.

Vine a dissenyar, dibuixar i pintar tal com les feia els sants i els clergues.

Fer la seva il·lustració i dibuixar el seu llibre!

A càrrec de Montserrat Gil

Inscripcions a partir del 14 d'octubre
bib@cobdc.cat o 933 319 767
Places limitades

Divendres 22 de novembre,
de 18.00 h a 19.30 h
A partir de 16 anys

Taller d'escriptures antigues

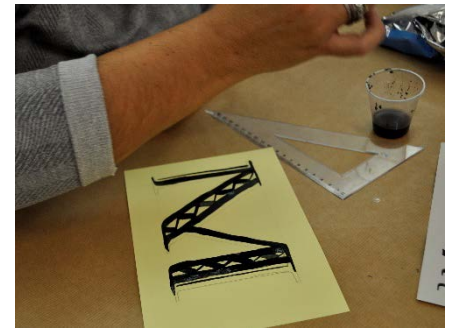
Vine a conèixer el món de l'escritura i l'art, a l'època de l'edat mitjana.

Severn les lletres de les seves cartilles a gots.

Si tens una petita col·lecció de llibres de "New York" i "New York" a la teua col·lecció, a l'època de l'edat mitjana, a l'època de l'edat mitjana, a l'època de l'edat mitjana.

A càrrec de Montserrat Gil

Inscripcions a partir del 14 d'octubre
bib@cobdc.cat o 933 319 767
Places limitades

Taller d'escriptures antigues

Biblioteca Pública de Girona
Carles Rahola

Divendres 22 de novembre
18.00 h

Letres Medievals Il·luminades

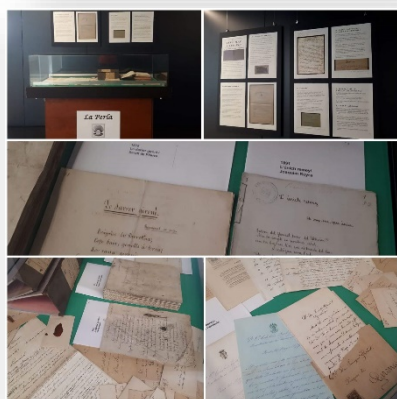
Biblioteca Pública de Girona
Carles Rahola

Divendres 8 de novembre
18.00 h

LA PERLA: exposicions trimestrals o quadrimestrals on mostrem llibres o altres documents del fons antic i patrimonial. Són mostres que s'acompanyen d'explicacions elaborades des de la pròpia biblioteca, impreses amb programari accessible (Canva, Publisher...) i que després es penjen al web perquè sempre puguin ser consultables. És una des les activitats que hem pogut mantenir el 2021, en plena pandèmia. A la programació d'enguany exposarem sobre: **HOMER; LLORENÇ PAGANS; XAVIER MONSALVATJE** (en el centenari de la seva mort, un dels impulsors culturals a la Girona de principis del segle XX); i **DANTE** (amb motiu dels 700 anys de la seva mort). A més, les dues darreres mostres es complementaran amb conferències donades per sengles especialistes. El format, presencial o virtual, dependrà de les restriccions del moment. Les temàtiques es trien a partir d'efemèrides o d'autors que volem destacar. També fem exposicions segons ens interessi posar en valor algun tipus de document o suport (partitures, llibres enquadernats o curiosos, exlibris, etc.). Igualment tenim un especial interès en destacar autors del territori i donar rellevància al patrimoni literari més proper.

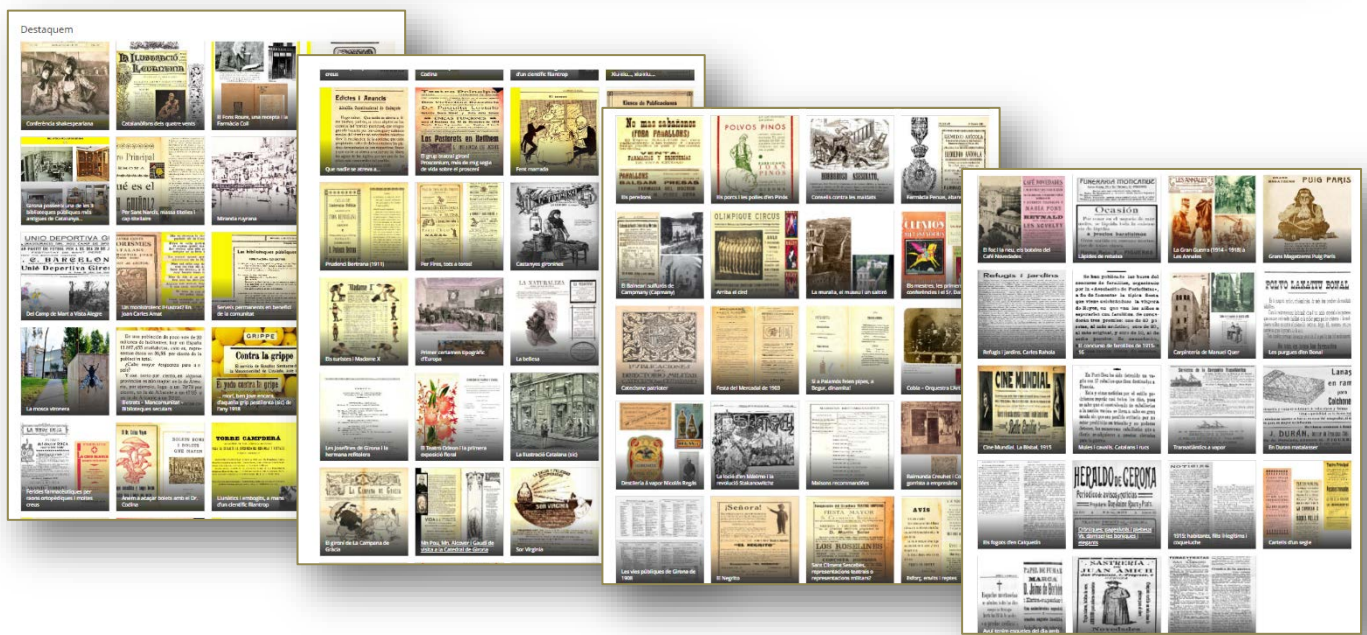

**SEMINARI
D'EXPERIÈNCIES '20
EL FUTUR ÉS NOSTRE**

LES MÒMIES DEL DIPÒSIT: a partir de l'argot bibliotecari, quan prenem un llibre del dipòsit hi deixem una "mòmia", és a dir, una mostra o testimoni que ens indica que un llibre és absent perquè algú l'està consultant. D'aquí sorgí la idea de parlar de les curiositats de diversos documents del dipòsit. Amb un toc d'humor sorneguer, des de l'anècdota o curiositat, i no tant des del punt de vista més formal del llibre, donem llum a documents singulars mitjançant imatges les quals ampliem amb textos explicatius o historiatos que atrauen a més d'un lector.

SEMINARI D'EXPERIÈNCIES '20 EL FUTUR ÉS NOSTRE

ESPAI MÓN DEL LLIBRE: relacionat amb la idea de visualitzar el fons patrimonial i destacar tot allò relacionat amb la història del llibre i la lectura, des de fa uns mesos treballem per condicionar un ampli espai que porta per nom **MÓN DEL LLIBRE**. Estarà situat a la segona planta de la biblioteca, molt a prop de la **Col·lecció Local** i de les exposicions de **La Perla**.

L'usuari hi trobarà un **centre d'interès** dedicat al llibre: la seva història evolutiva, la lectura i les biblioteques, manuscrits, incunables, impremta, edició, tipografies, etc. Serà una visió històrica i també actual.

S'acompanyarà d'una **exposició permanent** que explica la història del fons antic de la biblioteca i, com a atrezzo, hi haurà una calaixera de l'antiga Impremta Masó (Girona) cedida per la Fundació Masó de manera expressa per a aquest projecte.

L'espai s'està acabant d'adequar. Properament reforçarem la senyalització amb un **vinil opac serigrafiat**, amb motius adients a la temàtica i per aconseguir dues funcions clau: (1) destacar i donar visibilitat al centre d'interès i a l'exposició permanent; (2) obtenir un espai amb llum indirecta, no agressiva al fons i que ens permeti ampliar la zona d'exposició.

Per acabar, l'espai **Món del Llibre** es complementarà amb una mostra oberta sobre la història del llibre, que s'ubicarà en una sala adjunta al centre d'interès. Dita sala comptarà amb 13 plafons explicatius (inicis del llibre, la impremta, la il·lustració, la custòdia del patrimoni en l'actualitat...) i elements d'impremta antiga restaurats i donats generosament per Gràfiques Alzamora (Olot-Girona).

En conjunt, serà una altra manera de convidar a l'usuari a conèixer la història dels llibres i la nostra biblioteca. Pensem en un espai d'accés lliure, amb una intenció clarament informativa i didàctica, que reforçarà la resta d'activitats del projecte CODEX.

SEMINARI D'EXPERIÈNCIES '20 EL FUTUR ÉS NOSTRE

4. Conclusions i nous horitzons

Posar en marxa un projecte sobre la difusió del patrimoni ha estat quelcom nou. Ha implicat preparar espais i noves metodologies per fer accessibles les col·leccions de reserva, restringides a la consulta, pel seu alt valor econòmic i documental. S'ha fet pel deure d'explicar el llegat històric i el patrimoni bibliogràfic a la societat, i també per la funció social, humana i de proximitat que desenvolupa la biblioteca pública.

La confecció d'estratègies (activitats, visites, voluntariat, etc.) s'ha elaborat esgraonadament en funció de les possibilitats d'organització de la biblioteca, de la valoració per part del públic i sense deixar de banda la resta de tasques pròpies de la secció de Patrimoni (gestió de noves adquisicions, catalogació, atenció als usuaris, concursos de digitalització i restauració, etc.). Amb l'experiència i el treball fet actualment s'han pogut consolidar un ventall de propostes, que, sota el projecte CODEX, donen a l'usuari una oferta completa i variada sobre el coneixement del patrimoni documental.

CODEX formarà part dels Recursos Educatius que des de la BPGCR s'oferirà a escoles i instituts, amb una proposta diversificada segons edats i interessos. Alhora, fora de l'àmbit educatiu, els tallers familiars, les visites guiades i el voluntariat cultural passaran a formar part de l'agenda d'activitats de forma permanent.

Les exposicions, ja consolidades i amb una programació trimestral, donaran visibilitat tant a les obres i els autors del patrimoni literari gironí com als noms de la literatura universal. El Patrimoni vol formar tàndem amb la col·lecció moderna i destacar l'actualitat i vigència dels textos antics.

Les col·leccions bibliogràfiques històriques d'arreu esdevenen un valor imprescindible per entendre i explicar la nostra història. Cadascun dels textos, en els seus suports (llibres, revistes, cartells, fullets...) atresoren, de forma manuscrita o impresa, el coneixement i la història de les idees i de les civilitzacions.

Les biblioteques resguarden la cultura local i els documents únics d'un territori i, per tant, la nostra història escrita. Els llibres i les biblioteques patrimonials han permès transmetre el coneixement i la cultura al llarg dels segles. Són l'herència i el llegat cultural de la nostra societat que cal conservar, protegir i sobretot, difondre.